



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Rytterskolen



Medlemsblad for Karlebo Lokalhitoriske Forening
5. årgang nr. 1
Forår 2011



Rytterskolen

udgives af **Karlebo Lokalhistoriske Forening** og udsendes til foreningens medlemmer samt områdets skoler.

Det tilstræbes at udsende 4 numre om året.

Oplag: 450

Redaktion:

Benno Arndt

(ansv.)

Mortenstrupvej 54

2970 Hørsholm

E-mail:

benno@arndt.dk

og

Niels Storgaard Simonsen

Fasanvænget 531,

2980 Kokkedal

Tlf. 4914 4163

og 2341 5440

E-mail: [karlebo.lokalhist.](mailto:karlebo.lokalhist.forening@email.dk)

forening@email.dk

Hjemmeside:

karlebo-lokalhistorie.dk

Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktionen.

Indhold:

s. 3 Formanden har ordet.

s. 5 Lokalhistorisk teater .

s. 7 Jødetransporter i 43

s.12 Spørgekassen.

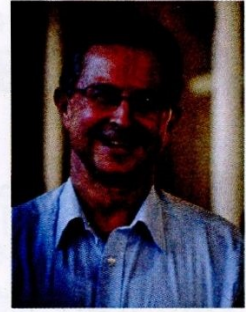
s. 14 Broget lokalt liv

s.15 Nye hjemmesider

Forsiden:

Fredensborg Arkiverne slår dørene op til kommunens nye samlede arkiv i tidssvarende lokaler på Rådhuset i Kokkedal mandag den 7. marts kl. 14. Fredensborg gamle smedje. Arkiverne indsamler og registrerer materiale i både papir- og digital form. Det er en løbende proces, der foregår med stor hjælp af frivillige. Historiker Henriette Kragh Jacobsen, se forsiden varetage især formidlingen af arkivernes samlinger.

Åbningstiderne vil fremover være: Mandag 12.30 – 17.30 Tirsdag og onsdag 10 – 15. Torsdag 12 – 15. Samt efter aftale.



Formanden har ordet

Kære medlemmer!

Året 2011 er allerede godt i gang. Og en af de meget vigtige aktiviteter, vi skal have afviklet, er generalforsamlingen den 17. marts. Den nye tradition med at afholde et foredrag efter generalforsamlingen har bevirket, at deltagelsen er steget ganske betydelig, hvilket er overordentlig glædeligt. Jeg skal hermed opfordre jer til at møde talrigt op, torsdag den 17. marts. Indkaldelsen er udsendt

En anden vigtig begivenhed er åbningen af vort nye "stadsarkiv", Fredensborg Arkiverne. Det betyder, at trængselstiderne for brugerne af vore lokalhistoriske arkiver nu er forbi. For det er jo ikke nogen hemmelighed, at sammenlægningen af de to kommuner ikke ligefrem var til gunst for de lokalhistoriske arkiver. Men takket være god vilje fra byrådets side er det nu lykkedes at få indrettet et arkiv for hele kommunen på rådhuset i Kokkedal. Arkivet omfatter både de kommunale arkiver såvel som de to gamle kommuners lokalhistoriske arkiver. I nærværelse af rigsarkivaren åbner Fredensborg Arkiverne den 7. marts kl.14-16. Der er adgang for alle, så jeg skal hermed opfordre vore

interesserede medlemmer til at møde op til denne glædelige begivenhed.

Noget andet, jeg også gerne vil gøre opmærksom på, er vore nye hjemmesider. Vi har haft en flot og velfungerende hjemmeside indtil nu. Men som med alt andet er det vigtigt også at have fornyelser og forbedringer for øje. Som noget nyt er der lavet to nye hjemmesider, én for foreningen (www.karlebo-lokalhistoriske-forening.dk) og én for museet (www.lokalhistorisk-museum.dk). Der også lavet en særlig side for Karlebo Mølle. Den kan ses både på foreningens og på museets hjemmeside, ligesom der i øvrigt er masse af links på begge hjemmesider. Vi betragter disse hjemmesider som vigtige kommunikationsmidler til både vore medlemmer og til offentlige-den. Og vi kan love, at de hele tiden vil blive omhyggeligt opdaterede.

Endelig kan jeg fortælle, at vi er godt i gang med at indrette et udstillingsrum på Lokalhistorisk Museums 1. sal. Her vil vi etablere den ene del af en permanent landbohistorisk udstilling, omfattende begge vore to gamle kommuner.

Fra den 27. maj, hvor vi åbner udstillingen, kan borgerne komme her og så at sige finde deres historiske rødder. Den anden en del af den landbohistoriske udstilling vil blive indrettet som en friluftsudstilling bagerst i museumshaven.

På glædeligt gensyn - både her og der.

Med venlige lokalhistoriske hilsner

Niels Storgaard Simonsen

Formand

Der var engang i Karlebo sogn

Favørbilletter til lokalhistorisk ur-premiere på Nivå Amatør Teater for medlemmer af Karlebo Lokalhistoriske Forening

Karlebo Lokalhistoriske Forening har købt to forestillinger hos Nivå Amatør Teater til en favørpris. Prisen er normalt kr. 60,00, men foreningens medlemmer, med én ledsager, kan købe billetterne til en pris af blot kr. 40,00 pr. person til en eftermiddagsforestilling søndag den 27. marts kl. 15.00 og en aftenforestilling fredag den 1. april, kl. 19.30.

Tekst og sange skrevet af Lena Wandall-Holm og lokalhistorisk forenings forhenværende formand Mogens de Neergaard.

"Der var engang", sådan starter alle eventyr, men tag ikke fejl. Den historie, vi vil præsentere, er ikke fri fantasi, den har derimod dybe rødder i den virkelighed, der var engang.

Vi fortæller 12 små historier med baggrund i lokalhistorien. Sammen med de medvir-kende fremkalder vi stemningen fra dengang med lys- og lydeffekter, skuespil og musik.

Vi kommer vidt omkring - tiggere i 1600 tallet - Brønsholmsdals brogede historie fra klædefabrik med børnearbejde - over fattigforsørgelsesanstalt med de mange triste skæbner - til alderdomshjem.


Skoleundervisning - de fattige og brændevin - den store kærlighed, der førte til dåreanstalten - de mange brande - arbejdsulykker på krudtværket før der fandtes sygekasser.

Et tidsbillede fra 1600-tallet til midten af 1950'erne, bundet sammen af skillingeviser skrevet til netop denne forestilling.

Fra mandag den 21. februar kan billetterne bestilles på tlf. 27 12 28 13 eller på e-mail: nivaateater@live.dk. Ved bestillingen angives navn. Betalingen finder sted til foreningen i Nivå Amatør Teaters foyer umiddelbart før forestillingen. Adressen er: Nivå Amatør Teater, Kalvehaven 6, 2990 Nivå.

Vi ønsker foreningens medlemmer – god fornøjelse!


**DER VAR EN GANG
I KARLEBO SOGN**
AF LENA WANDALL-HOLM OG MOGENS DE NEERGAARD



Premiere søndag, den 20. marts 2011 kl. 15.00
Øvrige spiledage: 22. og 30. marts kl. 19.30, samt lørdag 2. april kl. 15.00

Billetbestilling: tlf. 49 18 18 36 og email nivaateater@live.dk
Billetpris kr. 60,00

Info: www.nivaateater.dk
Nivå Amatør Teater Kalvehaven 6 2990 Nivå



Nivaagaard Teglværk under besættelsen

Ringovn og jødetransporter i 1943

Af Børge Neerdal

Under den tyske værnemagts besættelse af Danmark fortsatte teglværket med produktion af sten og tegl i nogenlunde samme omfang som i mellemkrigsårene forinden. Råvarer (vand og ler) var der nok af lige uden for døren, og kontinuerlig brænding i ringovnen kunne heldigvis fortsætte uændret. Begrænset tilførsel af brændsel tvang dog alle til omtanke og påpasselighed, så det kunne strække længst mulig. Det lykkedes derved at undgå lukning af ovnene overhovedet.

Indskrænkninger i den daglige tilværelse

De 2.500 indbyggere i Karlebo sogn måtte imidlertid, som alle andre borgere i landet dengang, leve med rationeringer og mangel på forbrugsvarer, nedlæggelser i offentlig og privat kørsel, gas-generatorer som drivmiddel i automobiler, mørklægning, forbud mod fritidssejls, grænselukning og dansk kystpoliti, presse censur, anholdelser og efterhånden natlig udgangsforbud. Som følge af at besættelsesmagten skærpede sine påbud, krav og trusler opstod der modstand i befolkningen. Regeringen trådte da tilbage den 29. august 1943, ligesom resterne af dansk forsvar blev hjemsendt.

Anlægsarbejder på strandene langs Nivåbugten

Året forinden - i 1942 – havde amtet igangsat anlæg af 3 km nyt afsnit af Strandvejen, denne gang øst om Nivå ovenpå tørlagt havbund. Da der altså var mangel på drivmidler og materialer måtte vejbyggeriet altovervejende gennemføres med håndkraft. Tidsplanen blev derved forlænget, hvilket dog gavne beskæftigelsen i den dengang ret så alvorlige arbejdsledigheds-situation. Den tyske Krigsmarine etablerede i 1944 kystbevogtning med kanoner på bakkedraget 200m nordvest for den sydlige indkørsel til Gl.Strandvej. Engarealerne, kyst og strande m.v. langs den nordlige del af Øresund blev nu overvåget konstant.



Fra filmen Danish Solution

Masseflugt

Inden da, nemlig natten mellem fredag 1. og den jødiske sabbat 2. oktober 1943 "eksploderede" hele Øresundskysten, da nationens 7.000 danske jøder - hovedsagelig fra København - beordredes

deporteret, sådan som det på Hitlers ordre var sket i det øvrige Europa. Spontant og uforberedt opstod der imidlertid prompte et netværk af hjælpere, som med livet som indsats stillede sig til rådighed for natlig illegal persontransport i retning mod Sverige. Folk fra politi, taxa, ambulancer samt læger og vognmænd med tilladelse til døgnkørsel assisterede hvor det var muligt, ikke mindst i Nordsjælland. Det lykkedes derved 92 % af de eftersøgte at undslippe over Øresund i kanoer, robåde, fiske-kuttere etc., hvoraf dog nogle ulykkeligvis omkom undervejs i de efterårskølige bølger. Tysk politi og danske medløbere (stikkere) gennemførte razziaer i havne og andre mødesteder, men snarrådige beboere kunne heldigvis i de fleste tilfælde advare og bistå nødstedte med husly, indtil den værste fare var drevet over. Mange episoder herom er nedskrevet i efterkrigslitteraturen.

Skjulested

Nivå viste sig, med sin jernbanestation midtvejs mod Helsingør og med kyststrækning ud for Hven, at blive et meget søgt opsamlingssted under den improviserede masseflugt. Man ankom dag og nat til fods, med tog, i biler, ja sågar afhentet hertil af lokale lastbiler. Man frøs selvom vejret var forholdsvis lunt og tørt. Børn og voksne var sultne og fortvivlede og slet ikke forberedt på en så desperat flugt i flere døgn. I teglværkerne og særligt i Ringovnen var der imidlertid altid varmt. Behjertede borgere fik mange placeret oppe på brænderloftet, hvor den store skorsten lunede og hvor der var stablet teglsten til tørring, så gemmestedet lignede en mur. Et primitivt vente-skjul for nervøse og angste flygtninge!

Flugt-transporter

Nivaagaard Teglværk etablerede i 1814-98 en mole ud i Øresund benævnt Nivaagaards Bro, som var placeret ovenpå en tange, der forbandt kysten med resterne af Statens halvfærdige og forlængst nedlagte havn til 20 krigs-galejer. Herfra sejlede teglværket dengang sine produkter med småbåde uden køl i den lave vandstand ud til/fra fragtskibe med sejl, som lå for anker 100 m ude i Sundet. Nu så mange år efter blev broen i nætters mulm og mørke pludseligt og uforberedt taget i brug af fiskere fra nabohavne, der kom for at assistere som "færgfolk" for hastigt organiserede natlige flugtsejladser.

Til denne bro førte de stedkendte teglværksarbejdere i mange oktober-nætter store grupper af trætte jøder fra Ringovnen i dyb tavshed og uden lys henover Nive Å, forbi vandfyldte lergrave og amtets vejarbejdsplads, sumpede enge og våde stier til Broen og videre afsejling ud til en ventende fiskerbåd. Sådan en tur må hver gang have været et frygtelig fysisk og psykisk mareridt som optakt til anstrengende søværts overfart! Omkring 900 jøder undslap via Ringovnen og Broen i stopfyldte fartøjer, hvoraf en stenfisker på flere overfarter samme nat bragte rigtig mange jøder over til friheden. Fiskerne fik kontant betaling og havde måske stor økonomisk udbytte af disse farlige flygtninge-transporter, men ansvar og risiko for tilfangetagelse med heraf følgende forhør, straf samt tab af fartøj, erhverv, liv og lemmer var også ganske enormt - hver gang!

Og snakken gik.....

Naturligvis kunne omfanget af sådanne illegale aktiviteter gennem flere uger ikke afvikles upåagtet i et lille samfund.

Snakken gik, nysgerrigheden steg og tilskuere dukkede uanmeldt op. Nogle betjente fra kystpolitiet blev da anmodet om assistance, og stik imod deres ordrer og tjenestepligt i det daglige job sikrede de i al stilfærdighed fornøden ro og orden ved deres tilstedeværelse, således at flugt fra Broen ikke blev forstyrret. Soldater i den tyske hær og marine udøvede iøvrigt så lempelig kontrol med omgivelserne, at transporterne fra Nivå på land og til vands i denne anspændte måned blev gennemført uden fjendtlig indblanding og derved uden tab af menneskeliv i denne fase af flugtrute. Samarbejdet mellem tyske chefer i denne operation var heller ikke optimalt.

Overfarten fremover

Efter oktober ophørte masseflugten. Modstandsbevægelsen overtog de illegale beforderingsruter over Øresund, og overalt blev transporterne nu sat i system til brug for medborgere på flugt, kurører, våben- og postbefordring etc. de næste 17 krigsmåneder. Nogle af disse sejladser udgik og anløb Nivaagaard-Broen, men dog uden brug af Ringovnen til vente-ophold.

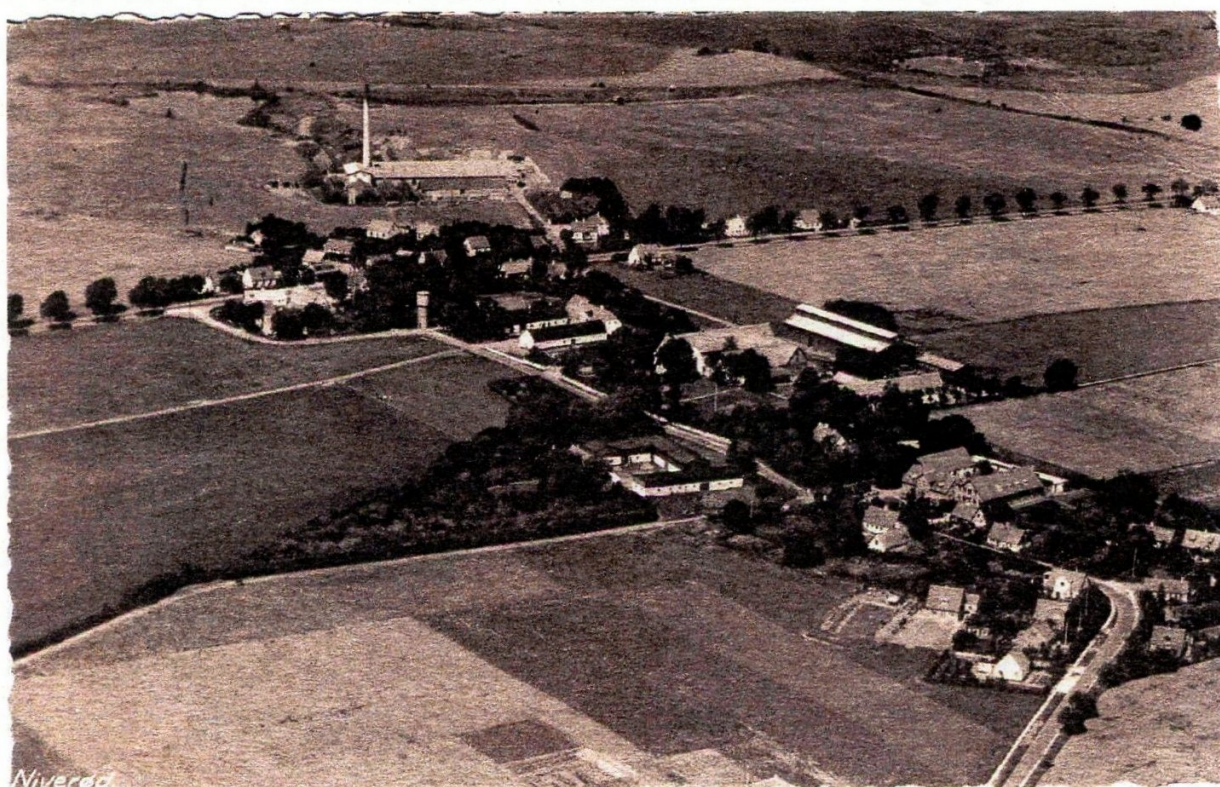
Efterskrift

Bevægende udsagn om navngivne og anonyme menneskers personlige støtte til opsamlinger og maritim befordring fra bl.a. Nivå indgår nu i danmarkshistoriens dokumentation. Lad det som eksempel være tilladt at nævne teglværkets smed, som håndfast medvirkede i flugttransporterne for nu 65 år siden, og som blev tilfangetaget af tysk politi. Han blev udsat for tortur, men uden bevis allerede løsladt efter kun 18 dages ophold i Vestre Fængsel og Rungsted Badehotel. Herefter genoptog han illegalt virke - og ved krigens ophør sit daglige arbejde indtil pensionering i 1972!

Spørgekassen

'Rytterskolen' har modtaget følgende spørgsmål fra Johnny Barth, Nivå: Spørgekassen.

'Rytterskolen' har modtaget følgende spørgsmål fra Johnny Barth, Nivå:



Luftfoto fra o. 1948 af Niverød set fra sydøst. I baggrunden Karlebo Teglværk og under det ses det gamle vandtårn, der blev bortsprængt i 1974. (Johnny Barths private fotosamling)

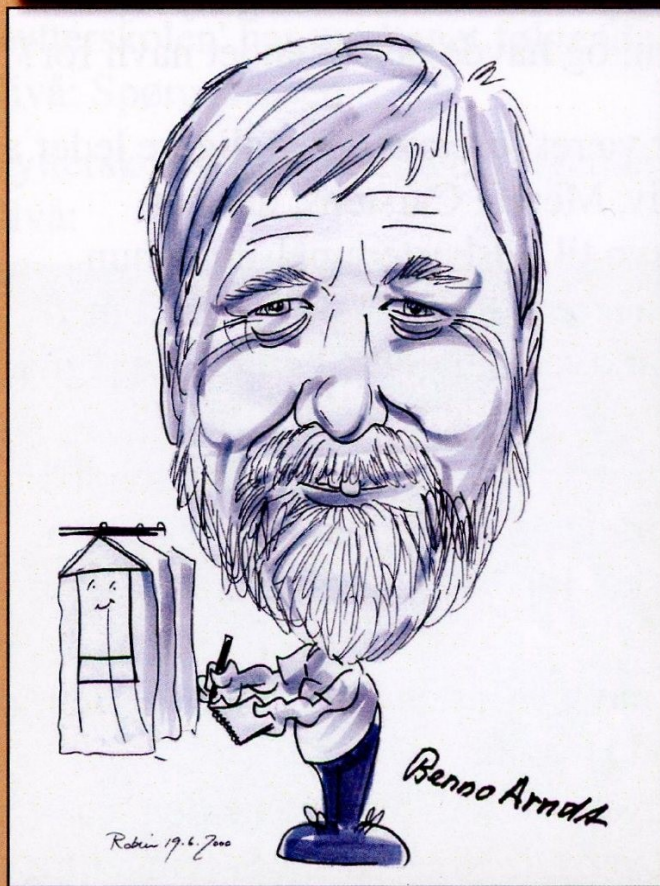
”Som det fremgår af det viste billede, lå der på vejen øst for det gamle vandtårn i Niverød 3 gårde. Den østlige var blevet til Niverød Hospital, den midterste, som man næsten ikke kan se for træer, er Niverødgård.

- Den vestlige, som ligger lige ved vandtårnet, er i dag revet ned, men hvad hed den, og hvornår blev den revet ned?
- Den gård som blev til Niverød Hospital, kaldes i litteraturen "Morten Lars gård", men var det dens egentlige navn?
- Vejen, som de 3 gårde ligger ved, hedder i dag Byvejen. Hvornår fik den det navn, og havde den et andet navn før?"

•
 Johnny Barths spørgsmål har været forelagt den tidligere leder af Karlebo Lokalhistoriske Arkiv, Merete Carstens, der har nedenstående svar. Med hensyn til tidsbestemmelsen er hun desværre hæmmet af ikke længere at have daglig kontakt med arkivet (i skrivende stund er arkivet endvidere lukket ned p.gr.a. flytning til rådhuset):

- Gården umiddelbart øst for er vandtårnet hed 'Mariehøj'. En vej og bebyggelsen i området har i dag navn efter gården. Nedrivningen må være sket før 1973, da gården ikke er med på et luftfoto fra dette år.
- Der kendes kun det ene navn, 'Morten Lars' gård' for den gård, der blev til Niverød Hospital.
- Byvejen var en del af Niverødvejen. Navnet fik den, da Nivåvej blev anlagt og overskar Niverødvej. S-svinget før denne rammer Nivåvej er en omlægning af vejen. Hvornår Nivåvej blev anlagt og Byvejen opstod er usikkert, men et gæt er omkring 1970.

Et broget liv



Benno Arndt

Forlag1.dk

Lokalpolitik og meget mere

Journalist Benno Arndt beretter om udviklingen i Hørsholm og Karlebo samt Fredensborg kommuner. Han fortæller også om oplevelser fra sine andre journalistiske opgaver, herunder et erstatningskrav på 250.000 kr fra topmodellen Helena Christensen, besøg i vaskeriet på Amalienborg, interview med Den svenske Kok i Muppet show og hvordan han fik sin karakteristisk fortand. Bogen, der er på 136

sider med illustrationer, koster 150 kroner og kan købes i boghandelen i Hørsholm og i Fredensborg samt ved henvendelse til : Benno Arndt Telefon 45 86 70 76 Mail: benno@arndt.dk.

Hjemmesider for museum og forening

På internettet kan man nu finde to nye hjemmesider, én for Karlebo Lokalhistoriske Forening, www.karlebo-lokalhistoriske-forening.dk, og én for Lokalhistorisk Museum, www.lokalhistorisk-museum.dk. Under sidstnævnte er der en selvstændig side for Karlebo Mølle med sin egen hovedspalte, hvor Per Eckart Hansen her har tegnet en lille vignet af møllen.

Den lokale presse har omtalt hjemmesiderne meget rosende for at være flotte og informative.

Siderne fremtræder i et smukt og enkelt design, med behagelige farver, kort sagt en smuk billedæstetik, som øjet hviler ved at kigge på.

Det er lykkedes for foreningens webmasker at lave nogle enkle, overskuelige og informative sider

Han har virkelig knoklet med og har brugt ganske mange timer på disse to sider og fortjener en meget stor tak for sin indsats.

Fremover er han naturligvis indstillet på at stå for den kontinuerlige opdatering af siderne.

Ny redaktør

Rytterskolen redigeres fra dette nummer af journalist Benno Arndt, der i mere end 40 år har skrevet i de lokale blade. Han er uddannet på Frederiksborg Amtsavis og har arbejdet på Hørsholm Avis, Ugebladet(i 23 år) samt på Uge-Nyt.

Generalforsamling 2011

Den ordinære generalforsamling holdes den 17. marts kl. 19.30 i Foredragssalen, Egedal Kirke, Egedalsvej 3, Kokkedal.

Forslag, der ønskes behandlet, skal være formanden i hænde senest 1 uge før d.v.s. den 10. marts.

Efter generalforsamlingen er der kaffe/the med kringle.

Derefter vil Karlebos tidligere kordegn, Palle Cranil, holde et foredrag om : Tyskernes kanonstilling som de etablerede under besættelsen ved Lyngebæksgård mellem Kokkedal og Nivå tæt ved Øresund. Den fungerede gennem mange år som Karlebo Kommunes Ungdomsskole.